

Олег СЕРБІН

мол. наук. співробітник НБУВ

УДК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТА АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД СТРУКТУРИ.

В даній публікації досліджено та представлено передумови та історичні аспекти створення УДК 2000 року видання. Проведено аналіз структури даної класифікації та виявлено її структурні особливості. Висвітлено основні тенденції розвитку класифікацій десятичного принципу побудови на прикладі УДК українською мовою 2000 року видання. Зроблено висновки про значення та вплив УДК на сьогоденний стан речей в вітчизняній систематизаційній практиці.

New and traditional forms of ordering are considered and analysed. The conceptual model of ISL index conglomerate it is formed and on this basis it is presented the general conditions of maintenance of hospitableness of classification systems. The value of the electronic catalogue formation process with collective intelligence harness is highlighted. The definition of this process is presented..

Ключові слова: класифікація, індексація, систематизація, ієрархія, система.

Об'єктом даної публікації є УДК. Предметом – основні віхи історії та аналітичний огляд УДК українською мовою. Метою ж даної публікації – є висвітлення історії та результати аналітичного огляду даної класифікації.

Десяткові класифікаційні системи, від своєї появи і до сьогодні, завжди були не тільки інформаційним продуктом прикладного характеру, а й об'єктом дослідження багатьох науковців. Не виключенням є і Універсальна десятикова класифікація (УДК), змістовна основа і складова якої не раз підпадала під пильне дослідницьке око аналітиків, істориків,

бібліографознавців. І якщо УДК у міжнародному та Союзному¹ масштабі досліджувалась детально (з огляду на історію і широту застосування), то про УДК на теренах України доречно і потрібно говорити і сьогодні (з огляду на висвітлення історії та особливості варіанту таблиць українською мовою). Тому тема визначення ролі і місця УДК в каталогізаційному просторі в Україні є – на сьогодні *актуальною*.

УДК – міжнародна класифікаційна системи, інформаційно пошукової мови, що обіймає всі галузі знань. Нагадаємо, що ще в 1919 році Головна Книжкова палата, підготувала до друку “Міжнародну децимальну бібліографічну класифікацію”, автором якої був відомий український бібліограф Ю. Іванов-Меженко. Трохи раніше були видані таблиці десятикової класифікації, Б.Бондарського (1919 р.). Згодом, Головполітосвіти РРФСР (1921 р.), Є.Добржинського (1924 р.). Більш цікавими і повними були видання таблиць класифікації М.Русінова (1924, 1944 рр.) та Є. Добржинського (2-ге вид., 1930 р.) У 1931 р. були перевидані таблиці Головполітосвіти РРФСР для масових бібліотек. Вже на основі цього видання, Книжковою палатою УРСР у 1938 р., були видані значно розширені таблиці УДК для масових бібліотек [2, С.10]. Пізніше, в 1938, 1939 та 1942 рр., світ побачили, перероблені Л.Троповським, таблиці УДК для масових бібліотек. У 1961 році Книжковою палатою УРСР було зроблено переклад “Таблиць бібліотечної класифікації для обласних бібліотек”, яка базувалася на “Схемі бібліотечної класифікації для масових бібліотек”, що була підготовлена Міжбібліотечною класифікаційною комісією Міністерства культури РРФСР, за редакцією З.Амбарцумяна, і видана 1955 року. Таблиці УДК, якими користувались науково-технічні бібліотеки, книжкові палати країн СНД, видавництва та органи науково-технічної інформації до недавніх пір, були видані ще в 1969-1971 рр. (друге видання).

Трохи пізніше, 29 березня 1972 року Міжвідомчою комісією з класифікації, було затверджено “Порядок організації контролю за

¹ Мається на увазі Союз Радянських Соціалістичних Республік (прим. авт.).

состоянием централизованной классификации научно-технической литературы по Универсальной десятичной классификации”. В рамках даного “Порядку...”, було встановлено, з метою підвищення якості централізованої індексації за УДК науково-технічної літератури, контроль за станом централізованої каталогізації, всесоюзними, центральними галузевими, республіканськими та міжвідомчими територіальними органами науково-технічної інформації [6, С.5-6]. Іншими словами, централізація за УДК науково-технічної літератури, приймала вигляд глобальності, з огляду на те, що результати контролю, виносилися на розгляд експертної групи Міжвідомчої комісії, в результаті чого приймалися рішення про подальше застосування набутих даних.

Третє повне і останнє видання УДК радянського періоду видавалось з 1979 по 1986 рр., і повномірно використовувалось на теренах усього СРСР.

З 1992 року УДК юридично є власністю Консорціуму УДК, що в місті Гаага (Нідерланди).

Стан зовнішньої та внутрішньої політики України, динамічність знань з науки і техніки, реструктуризація економічної моделі існування – все це диктувало формальну і функціональну еволюційну змінність інформаційного трафіку, у відповідності до релевантності інформаційного запиту. Проблемою концептуального впорядкування та організації інформації, шляхом систематизації каталогів відповідного змісту, займалися спеціалісти різних установ, бібліографічного характеру, щодо основ та завдань функціонування.

Так, в Книжковій палаті України, з 1995 року, почалася робота, спрямована на моніторинг та аналіз класифікаційних систем, за для перспективного їх (або однієї з них) адаптування та використання на теренах України [7, С.3]. В результаті проведеної роботи, було вирішено розпочати роботу з перекладу та адаптації Універсальної десяткової класифікації. Цей вибір мотивувався тим, що по-перше: в разі не прийняття рішення щодо перекладу УДК, всі б науково-технічні видавництва, органи науково-

технічної інформації та біля 50 тис. бібліотек, були б приречені користуватися, або застарілими виданнями, або російськомовними, що на той час вже готувалися у Росії – це не можливо було б допускати, з огляду на, вже прийнятий тоді, закон про державну мову. По-друге, Книжкова палата, за всі часи свого існування, працювала, як над УДК, так і з УДК безпосередньо, використовуючи цей інформаційний продукт у своїй роботі.

Таким чином, вже у 1997 році, Книжковою палатою України, було розроблено проект “Класифікаційна система України” [9, С.8], що передбачав створення таблиць УДК українською мовою та їх видання, як у традиційному друкованому вигляді, так і в електронній формі.

Як результат, було підписано відповідну угоду і таким чином, придбано Еталонні таблиці Універсальної десятикової класифікації, у вигляді структурованих електронних текстових масивів від Консорціуму УДК, за ліцензією UDC-9710, що передбачає переклад, друкування і розповсюдження тиражу на території України.

З цього моменту почалась кропітка робота з перекладу УДК українською мовою. Чітко розділеної етапізації даного процесу розробниками ще не названо, але це не виключає наявності характерних етапів у підготовці української УДК.

Спочатку колектив Книжкової палати зіткнувся з проблемою підбору перекладачів, що були б компетентні у різних галузях. Бездоганне знання англійської й української мов, спокушеність подібними перекладами, пристойне орієнтування в сучасній сталій науковій українській термінології, стали критеріями відбору.

Пізніше виникали проблеми різного бачення перекладу тих чи інших визначників, між бібліографами та перекладачами. Так, останнім варіантом географічних визначників, став толерантний та оптимальний симбіоз, де що різних за баченням їх перекладу перекладачем і науковим редактором [4, С.11]. Даний компромісний варіант, виник у результаті кропіткої праці

бібліографів, що проводили постійні консультації і з перекладачем, і з науковим редактором, і з спеціалістами компетентних установ.

Нелегкими були у вирішенні і питання лінгвістичного характеру, За відсутності єдиної мовної політики в Україні, бібліографам Книжкової палати, було доволі не просто приймати те чи інше рішення, враховуючи той факт, що не рідко, відповіді, на одне й теж консультативне питання, що ставилися до лінгвістичних титанів України, були радикально протилежними.

Підготовка Алфавітно-предметного покажчика (АПП), теж мала не просту історію, з огляду на її протікання. Як і в підготовці таблиць безпосередньо, виникали питання і лінгвістичного, і суто технологічного характеру. Принагідно зазначити те, що і посилання до академічних тлумачних словників, не завжди давали бажаний результат.

Відповідальна за випуск УДК, Петренко Наталія Афанасіївна, тогочасний заступник директора з наукової роботи Книжкової палати України, у своїх працях писала: “Почалася робота над формулюванням рубрик, але вже “вручну”” [5, С.6.]. Тобто, робота з масивом своєї літери, зміна його певним чином, адсорбування термінів, відсторонення нагромадження зайвих уточнень, пояснень, введення необхідних – все це бібліограф робив без залучення будь-якої автоматизації.

В 2000 році перед очима та в руках спеціалістів, постало Еталонне видання “Універсальної десяткової класифікації”, українською мовою, у двох книгах. Перший том – це безпосередньо таблиці, а другий – АПП.

Перший том (або як за оригіналом Книга 1) – це зібрання основних таблиць класифікації, допоміжних таблиць та методичні вказівки. Основні таблиці класифікаційної системи, представлено десятьма розділами. Що правда змістовно наповнених та фактично інформаційно-містких – дев’ять розділів, враховуючи те, що четвертий розділ вільний. В дев’яти ж функціональних розділах знання відповідно розгруповано і систематизовано.

Щоб глибше зрозуміти всю палітру представлених у таблицях знань, слід, на нашу думку, розглянути двозначну таблицю україномовної УДК:

0	ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ	26/28	ХРИСТИАНСЬКА ЦЕРКВА В ЦІЛОМУ.
0	ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ НАУКИ І КУЛЬТУРИ		ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ В ЦІЛОМУ. ХРИСТИАНСЬКЕ ВІРОСПОВІДУВАННЯ
004	КОМП'ЮТЕРНА НАУКА І ТЕХНОЛОГІЯ. ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРА	26	ХРИСТИАНСЬКА ЦЕРКВА В ЦІЛОМУ
01	БІБЛІОГРАФІЯ І БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ. КАТАЛОГИ	27	ЗАГАЛЬНА ІСТОРІЯ ХРИСТИАНСЬКОЇ ЦЕРКВИ
02	БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА	28	ХРИСТИАНСЬКІ ЦЕРКВИ, СЕКТИ, ДЕНОМІНАЦІЇ
030	ДОВІДКОВІ ВИДАННЯ ЗАГАЛЬНОГО ТИПУ	29	НЕХРИСТИАНСЬКІ РЕЛІГІЇ
050	СЕРІЙНІ ПУБЛІКАЦІЇ. ПЕРІОДИКА	3	СУСПІЛЬНІ НАУКИ. СТАТИСТИКА. ПОЛІТИКА. ЕКОНОМІКА. ТОРГІВЛЯ. ПРАВО. УПРАВЛІННЯ. ВІЙСЬКОВА СПРАВА. СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ. ОСВІТА. ЕТНОГРАФІЯ
06	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ІНШІ ТИПИ ОБ'ЄДНАННЯ (СПІВРОБІТНИЦТВА)	30	ТЕОРІЇ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ СУСПІЛЬНИХ НАУК. СОЦІОГРАФІЯ
070	ГАЗЕТИ. ПРЕСА	31	ДЕМОГРАФІЯ. СОЦІОЛОГІЯ. СТАТИСТИКА
08	ВИДАННЯ ЗМІШАНОГО ЗМІСТУ. ПРАЦІ. ЗБІРНИКИ	32	ПОЛІТИКА
09	РУКОПИСИ. РАРИТЕТИ І РІДКІСНІ КНИГИ	33	ЕКОНОМІКА. ЕКОНОМІЧНА НАУКА
1	ФІЛОСОФІЯ. ПСИХОЛОГІЯ	34	ПРАВО. ЮРИСПРУДЕНЦІЯ
101	СУТНІСТЬ І РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ	35	ДЕРЖАВНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ. ВІЙСЬКОВА СПРАВА
11	МЕТАФІЗИКА	36	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДУХОВНИХ ТА МАТЕРІАЛЬНИХ ЖИТТЄВИХ ПОТРЕБ
122/129	ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ І КАТЕГОРІЇ ФІЛОСОФІЇ	37	ОСВІТА. ВИХОВАННЯ. НАВЧАННЯ. ДОЗВІЛЛЯ
13	ФІЛОСОФІЯ РОЗУМУ І ДУХУ. МЕТАФІЗИКА ДУХОВНОГО ЖИТТЯ	39	ЕТНОЛОГІЯ. ЕТНОГРАФІЯ. ЗВИЧАЇ. ТРАДИЦІЇ. СПОСІБ ЖИТТЯ. ФОЛЬКЛОР
14	ФІЛОСОФСЬКІ СИСТЕМИ ТА ПОГЛЯДИ	5	МАТЕМАТИКА ТА ПРИРОДНИЧІ НАУКИ
159.9	ПСИХОЛОГІЯ	50	ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО МАТЕМАТИЧНІ ТА ПРИРОДНИЧІ НАУКИ
16	ЛОГІКА. ЕПІСТЕМОЛОГІЯ. ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ. МЕТОДОЛОГІЯ ЛОГІКИ	51	МАТЕМАТИКА
17	ФІЛОСОФІЯ МОРАЛІ. ЕТИКА. ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ	52	АСТРОНОМІЯ. АСТРОФІЗИКА. КОСМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ. ГЕОДЕЗІЯ
2	РЕЛІГІЯ. ТЕОЛОГІЯ	53	ФІЗИКА
21	ПРИРОДНА ТЕОЛОГІЯ. ТЕОДИЦЕЯ. БОГ. РАЦІОНАЛЬНА ТЕОЛОГІЯ. РЕЛІГІЙНА ФІЛОСОФІЯ	54	ХІМІЯ. КРИСТАЛОГРАФІЯ. МІНЕРАЛОГІЯ
22	БІБЛІЯ. СВЯТЕ ПИСЬМО	55	ГЕОЛОГІЯ. НАУКИ ПРО ЗЕМЛЮ
23/28	ХРИСТИАНСТВО. ХРИСТИАНСЬКА РЕЛІГІЯ	56	ПАЛЕОНТОЛОГІЯ
23	ДОГМАТИЧНА ТЕОЛОГІЯ	57	БІОЛОГІЧНІ НАУКИ В ЦІЛОМУ
24	ПРАКТИЧНА ТЕОЛОГІЯ	58	БОТАНІКА
25	ПАСТОРСЬКА ТЕОЛОГІЯ (БОГОСЛОВ'Я)	59	ЗООЛОГІЯ
		6	ПРИКЛАДНІ НАУКИ. МЕДИЦИНА. ТЕХНІКА

60	ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИКЛАДНИХ НАУК	75	ЖИВОПИС
61	МЕДИЧНІ НАУКИ	76	ГРАФІЧНІ МИСТЕЦТВА. ГРАФІКА
62	МАШИНОБУДУВАННЯ. ТЕХНІКА В ЦЬЛОМУ	77	ФОТОГРАФІЯ, КІНЕМАТОГРАФІЯ ТА ПОДІБНІ ПРОЦЕСИ
63	СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО. ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО. ЗЕМЛЕРОБСТВО. ТВАРИННИЦТВО. ПОЛЮВАННЯ. МИСЛИВСТВО. РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО	78	МУЗИКА
64	ДОМОВЕДЕННЯ. КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО. СЛУЖБА ПОБУТУ	79	ВИДОВИЩНІ МИСТЕЦТВА. РОЗВАГИ. ІГРИ. СПОРТ
65	КЕРУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ. МЕНЕДЖМЕНТ. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА ТРАНСПОРТУ, ЗВ'ЯЗКУ, ПОЛІГРАФІЇ	8	МОВА. МОВОЗНАВСТВО. ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА
66	ХІМІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ. ХІМІЧНА ПРОМИСЛОВІСТЬ Й СПОРІДНЕННІ ГАЛУЗІ		ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО
67	РІЗНІ ГАЛУЗЕВІ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА РЕМЕСЛА	80	ЗАГАЛЬНЕ ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТА ЛІТЕРАТУРИ. ФІЛОЛОГІЯ
68	ГАЛУЗЕВІ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА РЕМЕСЛА, ЩО ВИРОБЛЯЮТЬ ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ	801	ПРОСОДІЯ, ВИРІШУВАННЯ. ДОПОМІЖНІ НАУКИ ТА ДЖЕРЕЛА ФІЛОЛОГІЇ
69	БУДІВЕЛЬНА ПРОМИСЛОВІСТЬ. БУДІВЕЛЬНІ МАТЕРІАЛИ. БУДІВЕЛЬНО-МОНТАЖНІ РОБОТИ	81	ЛІНГВІСТИКА. МОВОЗНАВСТВО. МОВИ
7	МИСТЕЦТВО. ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО. ІГРИ. СПОРТ	811	МОВИ
71	ПЛАНУВАННЯ. ПЛАНУВАННЯ У МЕЖАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ. ПЛАНУВАННЯ У МІСЬКІЙ ТА СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТЯХ. ЛАНДШАФТИ, ПАРКИ, САДИ	82	ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО
72	АРХІТЕКТУРА	821	ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ОКРЕМИМИ МОВАМИ.
73	ПЛАСТИЧНІ МИСТЕЦТВА	9	ГЕОГРАФІЯ. БІОГРАФІЇ. ІСТОРІЯ
74	МАЛЮВАННЯ ТА КРЕСЛЕННЯ. ДИЗАЙН. ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО. ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ	902	АРХЕОЛОГІЯ
		903	ПЕРЕДІСТОРІЯ. ДОІСТОРІЧНІ ЗАЛИШКИ, ЗНАРЯДДЯ ПРАЦІ, СТАРОЖИТНОСТІ
		904	АРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ІСТОРИЧНИХ ЧАСІВ
		908	КРАЄЗНАВСТВО
		91	ГЕОГРАФІЯ. ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЕМЛІ ТА ОКРЕМИХ КРАЇН. ПОДОРОЖІ. РЕГІОНАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ
		929	БІОГРАФІЧНІ ТА ПОДІБНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
		93	ІСТОРІЯ
		930	ІСТОРИЧНА НАУКА. ДОПОМІЖНІ ІСТОРИЧНІ НАУКИ
		94	ЗАГАЛЬНА ІСТОРІЯ

З огляду на двозначний² ряд, можна говорити про певні властиві характеристики структури УДК. Так, простежується поліієрахічність даної класифікаційної системи, це зумовлено наявністю класів, яким

² В даному випадку представлена нами двозначна таблиця, має таку назву в результаті більшості двозначної кількісної характеристики цифрових символів, що позначають ту чи іншу рубрику, і наявність тризначних індексів, розглядається нами, як формальне символізування однорівневих, відносно ієрархії, рубрик. Принцип двійкової нотації в даному випадку як основний не розглядається.

підпорядковано два або більше класи, відповідно. Тобто сама структура, становить собою систему сукупності відношень класів в даній системі різнорівневої ієрархії.

В певних розділах прослідковується класифікаційний ланцюг:

2

РЕЛІГІЯ. ТЕОЛОГІЯ

23/28 ХРИСТІЯНСТВО. ХРИСТІЯНСЬКА РЕЛІГІЯ

23 ДОГМАТИЧНА ТЕОЛОГІЯ

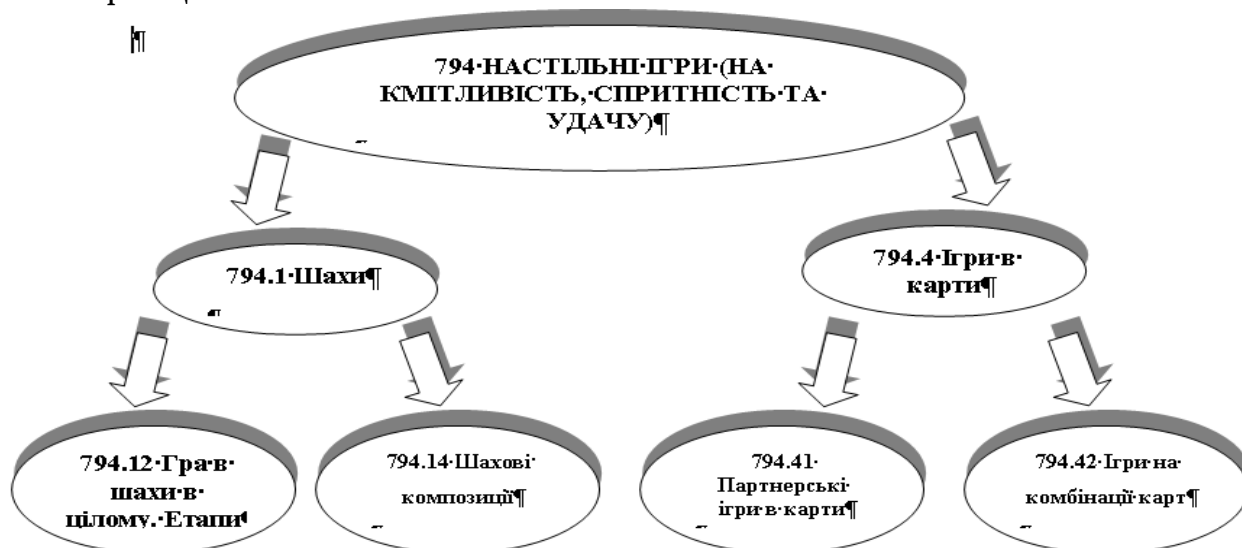
З прикладу видно певну послідовну ланцюговість підпорядкованості індексів та відповідних ним рубрик, простежується залежність рубрик – наступної від попередньої.

УДК, можна розглядати не тільки як ієрархічну класифікаційну систему, але й як аспектну. Використання знаку конгруентності³ “ \cong ”, дозволяє розкривати змістовність однієї і тієї ж рубрики під різними кутами бачення, з точки зору різних предметів, процесів. А це, в свою чергу, говорить про можливість використання одного й того ж поняття у різних класах, тобто визначення аспектів поняття, терміну. Таким чином, в україномовному УДК прослідковується риси реляційної моделі побудови класифікаційної системи, що в свою чергу говорить про унікальність структури класифікації, з огляду на ієрархічний принцип побудови. Наявність же класифікаційного ланцюга, його окремих ланок, говорить про сформованість класифікаційного дерева, що поєднується з реляційністю моделі, у випадку застосування знаку конгруентності. Індокси в УДК формалізовано відносно класифікаційної структури. Відношення між індексами системно впорядковані. Тобто можна говорити про релятивність індексів класифікаційної системи, релятором в якій в даному випадку виступає аналітичний принцип побудови усієї

³ Базова, кількісно-якісна рівнозначність понять різного змісто-вираження.. – Congruence // Wikipedia: the free encyclopedia. – Access Path: URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Congruence>

класифікаційної структури УДК. Отже УДК – аналітична класифікаційна система.

Крім всіх вище перерахованих властивостей, УДК також притаманна й певна фасетизація групування відділів. Так, в сьомому відділі розглядуваної класифікації можна побачити:

З наведеного прикладу видно, що настільні ігри, в середині відділу 794, підрозділяються за видовими ознаками, а вже безпосередньо в кожному підвідділі 794.1 і 794.4 відповідно, відбувається певна характеристика кожного з видів настільних ігор за різними принципами. Таким чином розкривається зміст кожного підвідділу, шляхом висвітлення різних інформаційних точок зору. Простежуються різні класифікаційні признаки розкриття змістовності інформації, в підвідділах 794.1 і 794.4. Це пояснюється наявністю різних елементів принципів розкриття змісту. Так, в першому випадку, шахи характеризуються з огляду на правила та порядок гри, стратегію, тощо. В другому ж випадку, картярські ігри розглядаються в аспекті різновидів останніх та способів застосування самих карт у відповідності до тієї чи іншої гри. Отже вся ланка з індексів 794.1, 794.12, 794.14, з одного боку, та 794.4, 794.41, 794.42, з іншого, є не чим іншим, як фасетними рядами, а кожна рубрика з відповідним індексом – фасетним фокусом. Вище перелічені факти говорять про фасетність структури, розглядуваного нами прикладу.

Аналізуючи весь масив основних таблиць УДК українською мовою, можна зробити закономірний висновок, в результаті порівняння даної класифікації з її попередниками такого ж класифікаційного формату, що розглядувана нами класифікаційна система відповідає по суті основним загальноприйнятим класифікаційним принципам. Енциклопедичність, системність, розтяжність, універсальність, концентричність, мнемонічність, міжнародність – ось ті основні принципи, що характеризують змістовність, структурну побудову, формалізацію даних та масштабність використання УДК українською мовою. Принагідно слід зазначити, що наявність всіх цих принципів зумовлено не філологічним аспектом викладення інформації, що в УДК, а закономірно запозичені, вдосконалені та підсилені щодо ступені збільшення, з еталонного оригіналу класифікації.

Що ж до допоміжних таблиць, то вони представлені такими таблицями:

- Таблиці Ia/Ib. Знаки з'єднання
- Таблиці Ic/Ik. Загальні визначники

Перша таблиця цікава тим, що містить перелік знаків, які покликані для формування складних індексів. Зокрема знак плюс “+” використовується для створення індексу кон'юнктивного характеру. Він змістовно оформлений як класифікаційний конектор і поєднує різно-виражені класифікаційні одиниці.

Перелік загальних визначників, що в Таблиці Ic/Ik, представлено дев'ятью позиціями. Це загальноприйняті і використовувані в попередніх варіантах УДК взагалі, визначники. Серед інших слід тільки виділити *визначники рас, етнічних груп та народів; визначники матеріалів та осіб, предметну деталізацію, запозичену з інших джерел (не УДК).*

Роль та завдання визначників рас, етнічних груп та народів, повною мірою розкриваються в їх назві, тобто вони покликані розставити акценти щодо рас та етнічності народів. Так: 639.1(=1.24) – Полювання в печерних людей; де 639.1 – Полювання, а (=1.24) – Печерні люди.

З двох частин складається таблиця визначників матеріалів і осіб. В першому випадку висвітлено визначники, що орієнтовані на ідентифікацію

матеріальної основи того чи іншого предмету. Наприклад, 621.316.923-033.65 – Керамічні запобіжники; де 621.316.923 – Запобіжники, а -033.65 – визначник матеріалу – Спеціальні керамічні вироби для електротехніки. Керамічні ізолятори. В другому випадку мова йде про визначення особливостей осіб та особистих характеристик. Так, 613-053.8 – Гігієна дорослих; де 613 – Гігієна в цілому. Особисте здоров'я та гігієна та - 053.8 – Дорослі.

Предметна деталізація, запозичена з інших джерел, здійснюється за допомогою знаку “*” та семантичного літерного вираження назв, власних імен та понять, що не містяться в масиві таблиць УДК (використовуються всі літери від “А” до “Я” та “А” до “Z”). Тобто, наприклад для *першого випадку*: 663.5*40° - спиртовий напій, до складу якого входить сорок відсотків абсолютного спирту, де 663.5 Питний спирт. Спиртові рідини (спиртові напої). Перегонка спирту, рафінування; для *другого випадку*, приміром 82-1Шевченко – Вірші Т.Г.Шевченка, де 82-1 – Поезія. Поєми. Вірші, а “Шевченко” – літерна нотація, що виражає змістовність поняття в даному випадку.

Таблиця спеціальних визначників україномовної УДК, представлена трьома видами визначників:

- Визначники з дефісом “-1/-9” – аналітичного характеру застосування;
- Визначники з крапкою нуль “.01/.09” – аспектного характеру використання;
- Визначники з апострофом “’0/’9” – інтегруючого характеру.

Книга 2 УДК – це АПП, що представлений переліком понять та термінів, які містяться в основних таблицях класифікаційної системи.

АПП, в першу чергу, орієнтовано на виконання пошуково-координаційної функції. Він покликаний виконувати термінологічно-предметний пошук, в межах основних таблиць УДК. Кожна термінологічна одиниця (або сполучення понять) разом з координаційним кодом (індексом

або посиланням), становлять собою окрему предметну рубрику. Рубрики, в свою чергу, представлено по різному, щодо їхньої структури. Так, можна зустріти рубрику:

“**Електротехніка 621.3**” – чисто координаційна рубрика, простої форми семантичного представлення;

“**Критицизм (теорія пізнання) 165.65**” – координаційна рубрика, тлумачного характеру (в даній рубриці висвітлено певне лексично-орієнтовне тлумачення терміну);

“Крокодили

– (зоологія) 598.14

– (палеозоологія) 568.14

– (полювання) 639.14” – координаційна рубрика, аспектного характеру (в даній рубриці вказується на аспект застосування даного терміну);

“Термодинаміка

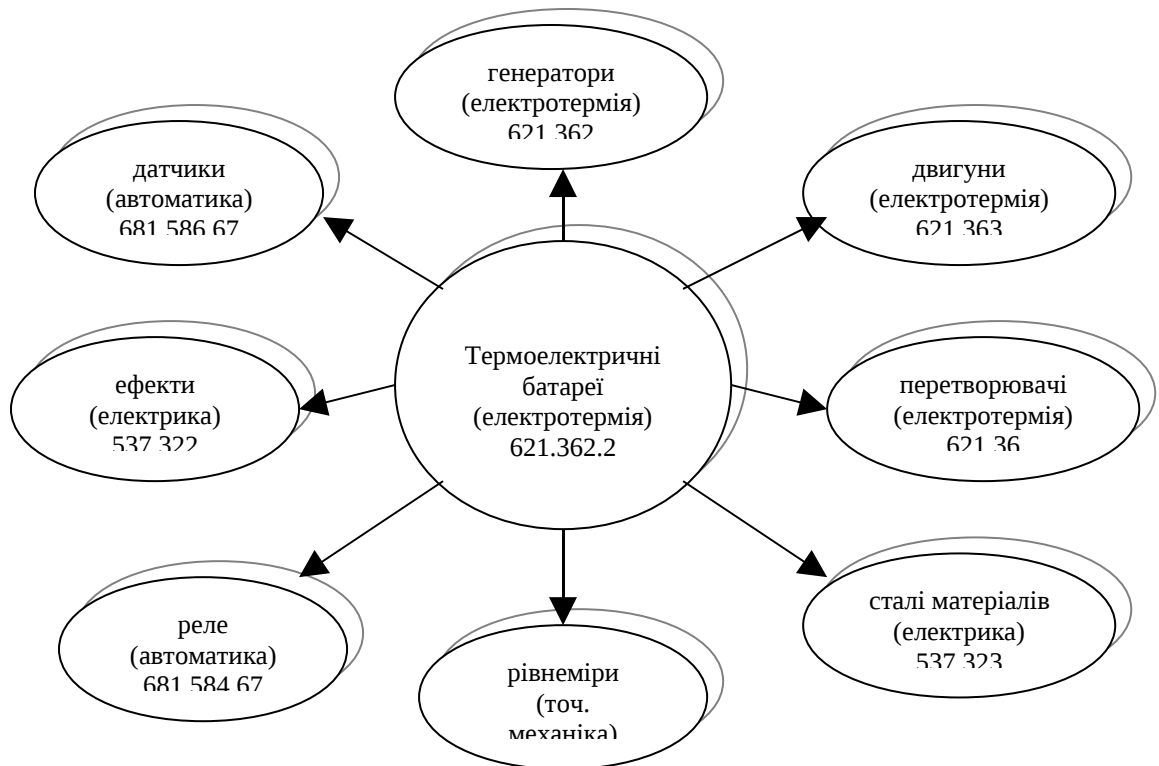
– атмосфери (метеорологія) 551.511.33

– біологічних процесів (біофізика) 577.31

– Землі (геофізика) 550.36

– хімічна (фіз. хімія) 544.3” – координаційно-орієнтовна рубрика з аспектно-предметною деталізацією (в даній рубриці висвітлюється аспектність та предметність аспекту даного терміну).

Останні дві рубрики мають складно-складену структуру, *променевого*, відносно центрального терміну, характеру. Тобто:

Іншими словами, другорядні терміни, зібрані навколо одного, центрального терміну, без взаємозв'язку, відносно один одного. Факт наявності променевої структури рубрики, говорить про деталізаційну аспектність представлення інформації, про оптимізацію процесів пошуку відповідних джерел.

Крім основного масиву АПП, представлено також і “Покажчиком країн та місцевостей сучасного світу” (перелік назв з відповідними індексами), “Покажчик латинських назв” (перелік назв з індексами, що відтворено літерними одиницями латинського алфавіту), список скорочень, прийнятих в покажчиках.

У 2003, 2004, 2005 та 2006 роках, вийшли друком чотири випуски відповідно, “Універсальної десятикової класифікації. Зміни та доповнення”. В 2005 р. було видано додатковий тираж УДК. Наразі робота над створенням змін та доповнень до УДК ведеться відповідно до договору з Консорціумом УДК і професійної необхідності в даних таблицях. У відповідності до цих змін та доповнень, на сьогоднішній день, Книжкова палата України готує до друку друге видання Універсальної десятикової класифікації (УДК)

українською мовою у семи томах, яке планується опублікувати упродовж 2007—2008 рр. Видання вміщує матеріали станом на 31 грудня 2006 р. (зі змінами та доповненнями за 1998—2006 рр.). Наразі, готові чотири томи у вигляді верстки. В другому виданні УДК планується такий розподіл класів за томами [8]:

- Т. 1: Допоміжні таблиці;
- Т. 2: 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Логіка. Етика. Релігія.
Суспільні науки;
- Т. 3: 5/61 Математика та природничі науки. Біотехнологія. Медичні науки;
- Т. 4: 62 Машинобудування. Техніка в цілому;
- Т. 5: 63/65 Сільське, лісове, рибне та мисливське господарство. Комунально-побутове господарство. Організація комерційних та приватних підприємств, торгівлі, транспорту, зв'язку, поліграфії;
- Т. 6: 66/69 Хімічна технологія. Хімічна промисловість. Різні галузі промисловості та ремесла. Будівельна промисловість;
- Т. 7: 7/9 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт. Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство. Географія. Біографії. Історія.

Більше того, у грудні 2007 р. завідувачку відділу класифікаційних систем Книжкової палати України ім. І. Федорова, увели до складу Консультативної ради Консорціуму УДК і відтепер, починаючи з № 29 "Extensions and Corrections to the UDC" (2007), інформація про помилки в еталонних таблицях, виявлені співробітниками Книжкової палати України ім. І. Федорова у процесі роботи, а також усі пропозиції щодо УДК будуть публікуватись у виданнях Консорціуму УДК [1, 3].

Таким чином підсумовуючи все вище сказане, можна говорити про наявність в українському каталогізаційному просторі, україномовного, компетентного, широко термінового інструменту систематизації та

каталогізації, засобами індексування інформації за десятковим принципом – *Універсальної десяткової класифікації*. Проаналізувавши структуру, можна говорити про ряд структурних характеристик. Серед них: полієраховність основного ряду, ланцюговість підпорядкованості індексів, релятивність індексів, фасетизація групування відділів. Це перша, після прийняття незалежності в 1991 році, *класифікаційна система* українською мовою, що орієнтована на впорядкування фондів інформаційних установ України, яку використовують у роботі бібліотек технічного та природного профілю, служби НТІ та безпосередньо Книжкова палата України.

З іншого боку, видання УДК українською мовою, в повному обсязі не вирішило і не вирішить загальнодержавну проблему повноаспектої систематизації інфо-потоків в Україні. На нашу думку, ще потрібно працювати над інтеперабельністю класифікаційних систем, що використовуються в Україні, але видання УДК українською мовою – це один з кроків у вирішенні цього питання.

Список використаних літератури:

1. Ахвердова М. Універсальна десяткова класифікація. Підготовка другого видання / М. Ахвердова, Н. Чунакова // Вісник Кн. палати. – 2008. – № 1. – С. 20–23.
2. Мухітдінова Л. Класифікаційні системи в Україні: коротка історія (1917-1996)//Вісник Кн. палати. – 1996. – №4. – С.9–12.
3. Новини Книжкової палати України ім. І. Федорова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrbook.net>. – Назва з екрану.
4. Петренко Н. Еталон в Україні: останній етап перед випуском у світ//Вісник Кн. палати. – 2000. – №3. – С.10–11.
5. Петренко Н. Робота над Універсальною десятковою класифікацією – продовжується (АПП)//Вісник Кн. палати. – 2001. – №11. – С.6–7.
6. Сборник нормативных и методических материалов по УДК. – ГПНТБ СССР, 1982. – 524 с. С.5–6.
7. Сенченко М. На черзі кооперативна каталогізація / М. Сенченко // Вісник Кн. палати. – 1997. – № 8. – С 3–4.
8. Універсальна десяткова класифікація (друге видання): інформаційне повідомлення // Вісн. Кн. палати. – 2007. – № 10. – С. 29.
9. Універсальна десяткова класифікація: У 2 кн. Кн.1. Таблиці: Пер. з англ./Голов. ред. М.І. Сенченко; USD Consortium, Кн. палата України. – К.: Кн. палата України, 2000. – 932 с.